

О. С. Бондаренко,

д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів,

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

І. П. Адаменко,

к. е. н., с. н. с. Науково-дослідного фінансового інституту,

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

АРХІТЕКТОНІКА ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ: СУЧАСНА ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА¹

O. Bondarenko,

Ph. D., Professor of Department of Finance, Kyiv National Trade and Economic University, Kyiv

I. Adamenko,

Candidate of Economics, Senior Research coworker of Research Financial Institute,

Kyiv National Trade and Economic University, Kyiv

ARCHITECTONIC OF FINANCIAL MANAGEMENT: MODERN THEORY AND PRACTICE

У статті визначено теоретичні підходи до формування архітекtonіки фінансового управління, які базують-ся на сучасних підходах інституційної теорії. Визначено роль фінансових потоків у встановленні стабільних та узгоджених взаємозв'язків між інституційними одиницями в межах фінансової архітекtonіки. Розкрито методичний підхід до формування фінансової архітекtonіки з урахуванням особливостей функціонування вітчизняної фінансової системи, доведено необхідність розробки нової методології фінансового управління під впливом динамічних змін в економічній системі.

The article defines the theoretical approaches to the formation of the architectonics of financial management, which are based on modern approaches of institutional theory. The role of financial flows in establishing stable and consistent interrelations between institutional units within the framework of financial architecture has been determined. The methodical approach to the formation of financial architecture is considered taking into account the peculiarities of functioning of the domestic financial system, the necessity of developing a new methodology of financial management under the influence of dynamic changes in the economic system has been proved.

Ключові слова: фінансова архітекtonіка, фінансові потоки, інституційні одиниці, інституційний підхід, фінансове управління.

Key words: financial architectonics, financial flows, institutional units, institutional approach, financial management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Необхідність покращення ефективності функціонування вітчизняної економічної системи ставить перед державою завдання удосконалення фінансового забезпечення в напрямі формування перспектив стабільного довгострокового розвитку, що можливе лише за умови наявності належного ресурсного підґрунтя та високого рівня фінансової стійкості. При цьому саме фінансова складова відтворювального процесу є потужним катализатором розвитку економіки, а тому пошук найбільш дієвих схем та механізмів фінансового управління стає першочерговим викликом в умовах динамічних змін, що нині відбуваються у вітчизняній економіці.

Досвід розвинутих країн показує, що раціональна структура фінансового управління є потужним елементом розвитку різних секторів економіки країни. Тому важливим є розкриття перспектив розвитку архітекtonіки фінансового управління для забезпечення сталого розвитку економічної системи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженнями теоретичних і практичних аспектів розвитку підходів до фінансового управління присвячено публікації широкого кола вітчизняних науковців, серед яких М. Білик, А. Блакита, І. Бланк, І. Запатріна, А. Селіверстова, О. Терещенко.

Особливості формування та функціонування фінансової архітекtonіки досліджуються О. Глуценко, С. Климчук, З. Луцишин, П. Стецюк, І. Лютим, В. Федосовим, І. Чугуновим.

Зважаючи на численні здобутки вітчизняних науковців, на сучасному етапі ще не повною мірою висвітлені можливості та переваги формування архітекtonіки фінансового управління під впливом динамічних змін, що відбуваються у вітчизняній економічній системі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є обґрунтування особливостей використання інституційного підходу у напрямі формування архітекtonіки фінансового управління в економічній системі під впливом динамічних змін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В Україні триває складний процес трансформації соціально-економічних відносин, який характеризується посиленням ролі фінансового управління. Перетворення, що відбуваються в економіці, потребують вирішення важливих питань у сфері удосконалення методології та методик фінансового управління, що вимагає поєднання фінансових, організаційних, соціальних та інших методів, застосування нових підходів до найбільш повного виявлення та використання фінансового потенціалу.

За сучасних умов суттєво диференціювалась структура фінансового простору внаслідок впливу різних чинників. Ключовими з них є чинники внутрішнього (адміністративно-територіальний поділ, рівень інституційної впорядкованості, відкритості, адаптованості), і зовнішнього впливу (глобалізація, інтеграція, діяльність транснаціональних корпорацій та міжнародних економічних інститутів) та суміж-

¹ Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи (№ 645/20 "Архітекtonіка фінансової системи як інструмент суспільного розвитку" 0117U000506).

ного впливу (тенденції розвитку цифровізації та логістики). В його межах фінансова політика є особливою сферою діяльності, яка спрямована на мобілізацію фінансових ресурсів, їх раціональний розподіл та використання для забезпечення сталого розвитку економіки країни. Основними завданнями фінансової політики стає пошук нових можливостей формування та ефективного розподілу фінансових потоків, організація регулювання й стимулювання економічних і соціальних процесів фінансовими методами, формування архітектури фінансового управління та його розвиток відповідно до змін мети і завдань фінансової стратегії країни, створення ефективної і максимально дієвої системи управління фінансами.

Характерними рисами сучасних фінансових ресурсів є складність, динамізм, вплив на їх формування та функціонування непередбачуваних соціально-економічних та політичних факторів. Тому науковцями все більше уваги приділяється дослідженню питань фінансової архітектури, архітектоники фінансового простору, фінансового потенціалу та оцінці їх впливу на всі сфери функціонування економічних систем. Сучасні динамічні зміни визначають доцільність врахування загальних принципів архітектоники. Вони розкривають можливість формування дієвої інституційної структури, що включає багаторівневу систему взаємопов'язаних елементів, які об'єднані цільовою функцією впорядкування руху фінансових потоків. За таких умов ефективність функціонування фінансової системи залежить від рівня взаємоузгодженого та стабільного зв'язку між інституційними одиницями, які здатні від власного імені володіти активами, приймати зобов'язання, брати участь в економічній діяльності та вступати в операції з іншими одиницями. Інституційні одиниці в сучасних умовах представлені двома великими групами, зокрема, це фізичні особи або групи фізичних осіб у формі домашніх господарств та юридичні особи, що створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства, незалежно від того, які особи або суб'єкти можуть володіти ними чи контролювати їхню діяльність.

На думку Климчука С.В., архітектура фінансового простору є системою ефективного просторового функціонування фінансового механізму, яка дає можливість якісно зафіксувати цю область завдяки функціональним залежностям структурних елементів і важелів фінансової системи [1, с. 30].

Стецюк П.А. визначає певні передумови фінансової архітектоники та доводить, що характерними ознаками фінансової архітектоники є цілісність, взаємозалежність елементів системи, ієрархічність, стійкість, гармонійність, чутливість, адаптивність, інтегративність та просторовість [2, с. 20].

Глушенко О.В. [3] визначає поняття фінансової архітектоники, як складову фінансового простору, в якому панує архітектура, — особлива композиція фінансового простору, що дає змогу досліджувати цілісність явища, зовнішнє оточення та внутрішню структуру. Відмінність архітектоники від архітектури полягає в тому, що архітектура завжди передбачає інтеграцію та ієрархічність, архітектура дає змогу поширити це поняття за рахунок констеляції — просторового сполучення без зв'язків та гіперархії. Такий підхід дозволяє визначити роль синергетичних зв'язків між елементами фінансового управління, які спроможні визначити можливості до самоорганізації та саморозвитку такої системи. Ефект синергії у фінансовому управлінні визначає результат єдності всіх складових та функціонування моделі саморегулювання, яка дозволяє синхронізувати фінансові потоки у напрямку оптимізації фінансових ресурсів з урахуванням характеру і сили впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ [4, с. 162].

Архітектура — це гармонійне сполучення частин в єдине ціле. Архітектура фінансового управління відіграє важливу роль в діяльності корпоративних структур. В умовах ринкових відносин її значення не тільки зростає, а й якісно змінюється. Формування новітньої архітектоники фінансового управління є актуальним питанням сьогодення, адже наявність на даному етапі розвитку фінансових відносин негативні тенденції підкреслюють необхідність реформування принципів існуючих систем фінансового менеджменту.

Фінансова архітектура — визначає найбільш оптимальні бюджетні співвідношення; як сукупність загальносистемних імперативів та доміант, реалізація яких

здійснює вагомий вплив на соціально-економічний розвиток суспільства; як інституційний процес, здійснюваний за допомогою управлінських рішень, результатом якого є забезпечення збалансованості фінансової системи та суспільного добробуту. Вона створює систему, в межах якої факторні умови визначають сталість та безперервність руху фінансових потоків [2].

Правомірним є застосування зазначеного поняття стосовно більшості відкритих соціально-економічних систем — підприємства, галузі економіки, території, національної економіки, регіональних та глобальних фінансових систем [2, с. 36]. Архітектонику фінансового управління доцільно визначити як логічну структурування складових, що забезпечує раціональне формування та використання фінансових ресурсів, оптимальне співвідношення між джерелами їх фінансування, враховує зовнішні та внутрішні чинники впливу, реалізується шляхом прийняття фінансових рішень для забезпечення сталого розвитку країни.

Враховуючи результати досліджень науковців доцільно зазначити, що основними принципами побудови архітектоники фінансового управління є наступні:

- науковості (передбачає у фінансовому управлінні максимальне використання результатів наукових досліджень);

- гуманності (полягає в орієнтації фінансових рішень на дотримання економічних, екологічних, соціальних, етичних вимог);

- стратегічної орієнтованості (передбачає розробку узгоджених тактичних і стратегічних фінансових завдань, прогнозів можливих напрямів руху фінансових ресурсів);

- синергетичності (забезпечує взаємодію складових фінансового управління, яка відображає ефект, не адаптивний їх окремим ефектам);

- ієрархічності (забезпечує прийняття фінансових рішень на основі чіткої взаємодії відповідних ієрархічних рівнів, часових горизонтів, техніки і технологій фінансового управління);

- гармонійності (визначає дотримання оптимальних пропорцій в обсягах фінансових ресурсів, узгодженість вхідних та вихідних фінансових потоків, взаємозв'язків між учасниками фінансового управління, солідарної відповідальності елементів за розробку стратегії розвитку в умовах динамічного зовнішнього середовища);

- комплексності (відображає взаємодію між елементами в процесі фінансового управління та передбачає врахування взаємозв'язків, що існують між складовими);

- систематичності (забезпечує у процесі фінансового управління наявність зворотних зв'язків, які сигналізують про досягнутий результат та необхідність коригування поставлених фінансових завдань);

- узгодженості (забезпечує узгоджену участь елементів фінансового управління на основі співпраці та врахування їх інтересів);

- адаптивності (відображає швидке пристосування до змін зовнішнього середовища та коригування завдань фінансового управління);

- диверсифікації (забезпечує багатофункціональність та різноманітність дій учасників фінансового управління, що дозволяє врахувати всі можливі альтернативи).

Формування фінансової архітектоники має відповідно логіку та структуру, яка зумовить зміст і послідовність здійснення певних процедур та етапів. З метою дотримання наведених принципів, основними умовами формування архітектоники фінансового є:

- побудова раціональної структури фінансових ресурсів за складом активів та джерел їх формування;

- розкриття фінансового управління є складовою частиною системи загального управління;

- відповідність фінансового управління загальної стратегії розвитку;

- формування архітектоники фінансового управління має визначитися внутрішньою структурою;

- врахування зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на функціонування інституційних одиниць;

- орієнтованість на покращення фінансового потенціалу секторів економічної системи;

Питання формування фінансової архітектоники залишається недостатньо дослідженими. Такий стан речей визначається відсутністю цілісного теоретико-методологічного обґрунтування, методик комплексного фінансового аналізу, процедур та механізмів імплементації. Врахування

механізмів та процесів активізації інституційних підходів до управління фінансовими ресурсами визначає необхідність використання нових підходів формування архітектури фінансового управління в економічній системі.

Виходячи з аналізу практики фінансового управління та узагальнення теоретичного базису системних трансформацій, доцільно виділити такі етапи формування архітектури фінансового управління в економічній системі:

1. Обґрунтування складу інституційних одиниць та визначення орієнтирів їх функціонування в загальному баченні функціонування економічної системи.

2. Визначення завдань фінансового управління інституційних одиниць в системі побудови цільової функції впорядкування руху фінансових потоків.

3. Аналіз сучасного стану фінансового управління в розрізі інституційних одиниць.

4. Обґрунтування фінансових та інших можливостей щодо створення архітектури фінансового управління.

5. Проектування моделі архітектури фінансового управління.

6. Визначення критеріїв і обмежень ефективного руху фінансових потоків між інституційними одиницями.

7. Визначення процедури розробки та реалізації фінансових рішень у сфері функціонування визначеної архітектури.

8. Розробка і реалізація системи контролю ефективності функціонування складових архітектури фінансового управління в економічній системі.

9. Забезпечення дієвості і надійності архітектури фінансового управління.

У межах представлених етапів інституційними одиницями мають виконуватися такі завдання: розробка та виконання фінансових планів та бюджетів; моделювання оптимальних напрямів руху фінансових потоків; моніторинг інтенсивності та адресності фінансових потоків; аналіз уподобань учасників корпоративних структур щодо формування та руху фінансових ресурсів; оцінка ризику й ефективності траєкторій руху фінансових ресурсів; оцінка стану фінансового управління; прогнозування витрат та вигод при досягненні взаємних фінансових цілей; забезпечення платоспроможності та перспективної фінансової стійкості, вираженої в можливості своєчасно погашати поточні зобов'язання і накопичувати резерви для формування фінансових можливостей, здійснення інвестицій з метою розвитку [7, с. 214].

Представлений підхід відповідає еволюційній зміні парадигми сучасних фінансів, що обумовлюється переходом від описового до конструктивного визначення фінансової системи [8, с. 45—46]. В його межах відображено ідею упорядкованості фінансових потоків в розрізі інституційних одиниць та секторів, що сприятиме покращенню виконання ними функцій та визначить можливості підвищення ефективності функціонування фінансової системи.

ВИСНОВКИ ВІДПОВІДНО ДО СТАТТІ

Проведені наукові дослідження дають змогу констатувати, що формування архітектури фінансового управління під впливом динамічних змін має визначитися створенням та узгодженістю відповідних інституційних одиниць, що забезпечать існування складної структури, яка спроможна функціонувати в умовах стрімкої мінливості зовнішнього середовища і здатна забезпечити синергетичний ефект в процесі реалізації визначеної стратегії розвитку. Успішна реалізація потребує виконання комплексу завдань, пов'язаних зі створенням методології орієнтованої на динамічну рівновагу, інтегруванням нових напрямів економічних наук і теорій в концептуальні підходи фінансового управління, розробкою методичних підходів до фінансового управління з використанням нелінійного динамічного моделювання та недетермінованих моделей прогнозування, обґрунтуванням відповідного інструментарію. Першочерговими завданнями є реформування фінансових інституцій, сприяння розвитку складових організаційної структури фінансової системи та удосконалення механізмів регулювання фінансових відносин.

Література:

1. Климчук С.В. Інтеграційні пріоритети архітектоники фінансового простору / С.В. Климчук // Науковий

вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2012. — № 6. — С. 28—32.

2. Стецюк П.А. Фінансова архітектура забезпечення конкурентоспроможності підприємства / П.А. Стецюк // Вісник Харківського національного технічного університету сільськогосподарства імені Петра Василенка. — 2014. — Вип. 150. — С. 33—40.

3. Глущенко О.В. Вектори розвитку інституційної архітектури ринку фінансових послуг України [Електронний ресурс] / О.В. Глущенко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. — 2011. — № 961. — Режим доступу: <http://dSPACE.univer.kharkov.ua/bitsam/1256789/6907/2/Gluschenko%200.V.pdf>

4. Бондаренко О.С. Управління фінансовими потоками підприємств в умовах логістики економіки: монографія / О.С. Бондаренко. — К.: Кафедра, 2015. — 520 с.

5. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / За ред. І.Я. Чугунова. — К.: ДНУ АФУ, 2009. — 848 с.

6. Тридід О.М. Фінансова архітектура як узагальнована характеристика організації взаємодії фінансових потоків / О.М. Тридід, Г.М. Азаренкова // Вісник Університету банківської справи НБУ. — 2009. — № 1. — С. 7—12.

7. Селіверстова Л.С. Фінанси корпорацій: монографія / Л.С. Селіверстова. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. — 320 с.

8. Глущенко О.В. Фінансова архітектура: теоретико-методологічний аспект / О.В. Глущенко // Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. — 2013. — Вип. 4 (32). — Т. 1. — С. 43—52.

9. Гайдай Т.В. Парадигма інституціоналізму: методологічний контекст: монографія / Т.В. Гайдай Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К.: ВПЦ "Київ. ун-т", 2008. — 295 с.

10. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, Київ, 2009. — 864 с.

References:

1. Klymchuk, S.V. (2012), "Integration priorities of the architecture of the financial space", *Naukovyj visnyk: Finansy, banky, investytsi*, vol. 6, pp. 28—32.

2. Stetsiuk, P.A. (2014), "Financial Architectonic Ensuring Competitiveness of the Enterprise", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, vol. 150, pp. 33—40.

3. Hluschenko, O.V. (2011), "Vectors of development of institutional architecture of financial services market of Ukraine", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V. N. Karazina*, vol. 961, available at: <http://dSPACE.univer.kharkov.ua/bitsam/1256789/6907/2/Gluschenko%200.V.pdf> (Accessed 20 March 2018).

4. Bondarenko, O.S. (2015), *Upravlinnia finansovymy potokamy pidpriemstv v umovakh lohystyzatsii ekonomiky* [Management of financial flows of enterprises in the conditions of logistics of the economy], *Kafedra, Kyiv, Ukraine*.

5. Chuhunov, I.Ya. (2009), *Finansy Ukrainy: instytutsijni peretvorennia ta napriamy rozvytku* [Finance of Ukraine: institutional transformations and directions of development], *DNNU AFU, Kyiv, Ukraine*.

6. Trydid, O.M. and Azarenkova, H.M. (2009), "Financial Architecture as a generalized characteristic of the organization of the interaction of financial flows", *Visnyk Universytetu bankivs'koi spravy NBU*, vol. 1, pp. 7—12.

7. Seliverstova, L.S. (2013), *Finansy korporatsij* [Finance corporations], *Kyiv. nats. torh.-ekon. Un-t, Kyiv, Ukraine*.

8. Hluschenko, O.V. (2013), "Financial Architectonics: Theoretical and Methodological Aspect", *Nauka y ekonomika. Naukovo-teoretychnyj zhurnal Khmel'nyts'koho ekonomichnoho universytetu*, vol. 4 (32), no. 1, pp. 43—52.

9. Hajdaj, T.V. (2008), *Paradyhma instytutsionalizmu: metodolohichnyj kontekst* [Paradigm of institutionalism: the methodological context], *Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka, Kyiv, Ukraine*.

10. Heiets, V.M. (2009), *Suspil'stvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaemodii ta rozvytku* [Society, state, economics: phenomenology of interaction and development], *NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine*.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2018 р.